

บทที่ 12 การกระทำระดับบิต

การจัดการกับข้อมูลที่เราได้ศึกษาในบทก่อน ๆ นั้นมีหน่วยย่อยในการจัดการเป็นไบนารี โดยเราไม่สามารถจัดการข้อมูลที่มีขนาดน้อยกว่านั้นได้. แต่ในการทำงานจริงในบางครั้งรูปแบบของข้อมูลที่เราต้องจัดการจะอยู่ในรูปของบิต. เราจึงใช้คำสั่งเกี่ยวกับการจัดการระดับบิตในการประมวลผลข้อมูลกลุ่มนี้. และในบางกรณีคำสั่งกระทำระดับบิตสามารถช่วยให้การคำนวณต่าง ๆ ทำได้ง่ายขึ้นด้วย.

คำสั่งทางตรรกศาสตร์

คำสั่งในกลุ่มนี้เป็นคำสั่งประมวลผลข้อมูลระดับบิต โดยจะนำค่าในแต่ละบิตของข้อมูลมาประมวลผลทางตรรกศาสตร์. คำสั่งในกลุ่มนี้ได้แก่ คำสั่ง AND คำสั่ง OR คำสั่ง XOR และคำสั่ง NOT. รูปแบบการใช้งานของคำสั่ง AND คำสั่ง OR และคำสั่ง XOR จะมีลักษณะเหมือนกัน คือจะรับโอเปอเรนด์สองตัว และนำข้อมูลในโอเปอเรนด์ตัวแรกมากระทำกับข้อมูลตัวที่สอง และจะเก็บผลลัพธ์ของการกระทำนั้นในโอเปอเรนด์ตัวแรก. ส่วนในกรณีของคำสั่ง NOT จะรับโอเปอเรนด์ตัวเดียว และจะทำการกลับค่าในบิตแล้วเก็บผลลัพธ์ลงในโอเปอเรนด์ตัวนั้นเลย. ตารางค่าความจริงของการกระทำทางตรรกศาสตร์เป็นดังตารางที่ 12.1.

A	B	A and B	A or B	A xor B	not B
0	0	0	0	0	1
0	1	0	1	1	0
1	0	0	1	1	
1	1	1	1	0	

ตารางที่ 12.1 ค่าของการกระทำทางตรรกศาสตร์

คำสั่ง AND

ผลลัพธ์ของคำสั่ง AND จะมีบิตที่เป็น 1 เมื่อบิตของข้อมูลตัวตั้งทั้งสองตัวมีค่าเป็น 1 (ตาราง 12.1.)

ตัวอย่าง

```
mov    ax,1234h
and    ax,2345h      ; ax = (0001 0010 0011 0100 and (0010 0011 0100 0101)
                    ; ax = (0000 0010 0000 0100) = 0204h

mov    al,25h
and    al,0Fh        ; al = 05h
mov    bl,0AAh
and    bl,80h        ; al = 80h
```

คำสั่ง OR

ผลลัพธ์ของคำสั่ง OR จะมีบิตที่เป็น 1 เมื่อบิตของข้อมูลตัวตั้งตัวใดตัวหนึ่งหรือทั้งสองตัวมีค่าเป็น 1 (ตาราง 12.1.)

ตัวอย่าง

```
mov    ax,1234h
or     ax,2345h      ; ax = (0001 0010 0011 0100 and (0010 0011 0100 0101)
                    ; ax = (0011 0011 0111 0101) = 3375h

mov    al,25h
or     al,0Fh        ; al = 2Fh
mov    bl,55h
or     bl,80h        ; bl = 0D5h
```

คำสั่ง XOR

การทำงานของคำสั่ง XOR จะคล้ายกับคำสั่ง OR แต่ในกรณีที่ข้อมูลมีบิตที่เป็นหนึ่งทั้งคู่ ผลลัพธ์ที่ได้จะมีค่าเป็นศูนย์ (ตาราง 12.1.) ลักษณะของการ XOR จะคล้ายกับการพิจารณาเหตุการณ์ที่เป็นไปได้ทั้งสองเหตุการณ์ แต่ไม่สามารถเป็นจริงพร้อมกันได้.

ตัวอย่าง

```
mov    ax,1234h
xor     ax,2345h      ; ax = (0001 0010 0011 0100 and (0010 0011 0100 0101)
                        ; ax = (0011 0001 0111 0001) = 3171h

mov     al,25h
xor     al,0Fh         ; al = 2Ah
mov     bl,15h
xor     bl,35h         ; bl = 20h
```

คำสั่ง NOT

คำสั่ง NOT จะสลับบิตของโอเปอร์แรนด์จากศูนย์เป็นหนึ่งและหนึ่งเป็นศูนย์ (ตาราง 12.1.)

ตัวอย่าง

```
mov     ax,1234h
not      ax            ; ax = not(0001 0010 0011 0100)
                        ; ax = (1110 1101 1100 1011) = 0EDCBh
```

คำสั่ง TEST

คำสั่ง TEST จะทำงานเหมือนคำสั่ง AND ทุกประการ แต่ผลลัพธ์จากการ AND จะไม่เขียนค่าลงในโอเปอร์แรนด์ตัวแรก. ผลจากการใช้คำสั่งนี้จะปรากฏในแฟล็ก. เรานิยมใช้คำสั่งนี้ในการทดสอบว่าข้อมูลในบิตที่ต้องการมีค่าเป็นหนึ่งหรือไม่ โดยเราจะพิจารณาผลลัพธ์จากแฟล็กทดสอบ.

ตัวอย่าง

```
mov     al,7Ah
test    al,80h         ; test for the 7th bit
jz      biton          ; jump if 7th bit of al = 1

mov     bl,12h
test    bl,1           ; test for the 0th bit
```

การประยุกต์ใช้งานคำสั่งทางตรรกศาสตร์

เราสามารถนำคำสั่งทางตรรกศาสตร์มาใช้ในการประมวลผลข้อมูลระดับบิตได้. จากตารางที่ 12.1 เราสามารถสร้างตารางที่ 12.2 ซึ่งแสดงผลของการใช้คำสั่งทางตรรกศาสตร์กับข้อมูลได้.

B	A and B	A or B	A xor B
0	0	A	A
1	A	1	~A

ตารางที่ 12.2 ผลของการใช้คำสั่งทางตรรกศาสตร์กับข้อมูล

จากตารางเราจะพบว่าถ้าเราต้องการให้บิตใดของข้อมูลมีค่าเป็นหนึ่งโดยที่บิตอื่นมีค่าคงเดิม เราสามารถใช้คำสั่ง AND ได้. และถ้าเราต้องการจะทำให้บิตใดของข้อมูลมีค่าเป็นศูนย์โดยไม่มีผลกระทบกับแฟล็กอื่น ๆ เราสามารถใช้คำสั่ง OR. สำหรับคำสั่ง XOR เราจะใช้ในกรณีที่ต้องการกลับบิตของข้อมูลจากศูนย์เป็นหนึ่ง.

ตัวอย่างการประยุกต์ใช้งานคำสั่งทางตรรกศาสตร์

โปรแกรมตัวอย่างต่อไปนี้จะเปลี่ยนบิตที่ 1 และ 2 ของ AL ให้มีค่าเป็นศูนย์ (การนับบิตจะนับบิตที่มีนัยสำคัญต่ำสุดเป็นบิตที่ 0.) และเปลี่ยนบิตที่ 4 และ 6 ให้มีค่าเท่ากับ 1 พร้อมทั้งกลับบิตที่ 3 ให้มีค่าตรงกันข้าม. การทำงานคร่าวๆจะมีลักษณะดังรูปที่ 12.1.

AL	XXXX	XXXX
and	1111	1001
or	0101	0000
xor	0000	1000
result	X1X1	X00X

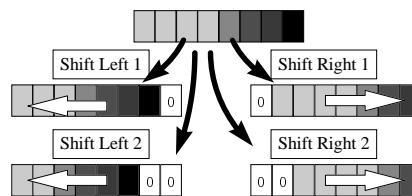
รูปที่ 12.1 ขั้นตอนการแปลงค่าของ AL.

โปรแกรมจะมีลักษณะดังนี้

```
and    al,0F9h    ;clear bit 1&2
or     al,50h     ;set bit 4&6
xor    al,08h     ;switch bit 3
```

คำสั่งเลื่อนบิต

การประมวลผลอีกรูปแบบที่เราสามารถกระทำกับข้อมูลในระดับขั้นของบิตได้แก่การเลื่อนบิต. ลักษณะการเลื่อนบิตเป็นดังรูปที่ 12.2. ในการเลื่อนบิตเราสามารถเลื่อนได้ทั้งทางซ้ายและทางขวา. โดยคำสั่งสำหรับการเลื่อนบิตไปทางซ้ายได้แก่ คำสั่ง **SHL** (Shift Left) คำสั่งสำหรับการเลื่อนบิตไปทางขวาได้แก่ คำสั่ง **SHR** (Shift Right.) เรานิยมใช้การเลื่อนบิตในการประมวลผลที่ต้องการประมวลผลข้อมูลที่ละบิต และมีการประมวลผลเป็นแบบวงรอบ.

รูปที่ 12.2 แสดงลักษณะของการเลื่อนบิต

รูปแบบของคำสั่งเลื่อนบิตมีลักษณะดังนี้

SHR	regs, 1	SHR	mem, 1
SHR	regs, CL	SHR	mem, CL
SHR	regs, number	SHR	mem, number

โดยรูปแบบของคำสั่ง SHL จะมีลักษณะเหมือนคำสั่ง SHR. รูปแบบที่สามจะใช้ได้กับหน่วยประมวลผล 80286 ขึ้นไปเท่านั้น โดยในการที่เราจะใช้รูปแบบของคำสั่งของ 80286 ในโปรแกรมเราจะต้องระบุ คำสั่งเทียม **.286** ลงในโปรแกรมด้วย โดยใส่คำสั่งนี้ก่อนหน้าการใช้งานคำสั่งครั้งแรก.

ตัวอย่างการใช้งานคำสั่งเลื่อนบิต

โปรแกรมตัวอย่างต่อไปนี้เป็นโปรแกรมนับจำนวนบิตที่มีค่าเป็นหนึ่งใน AX โดยจะให้ผลลัพธ์ใน BL.

```
mov    bl,0
mov    cx,16        ; 16 bits
procbits:
test   ax,1         ; test for last bit
jz     doprocbit    ; if last bit=0 jump
inc    bl
doprocbit:
shr    ax,1         ; next bit
loop   procbits
```

ความหมายทางคณิตศาสตร์ของการเลื่อนบิต

ตารางที่ 12.3 แสดงผลลัพธ์ของการเลื่อนบิตของข้อมูลต่าง ๆ. จากตารางจะสังเกตได้ว่านอกจากการเลื่อนบิตจะมีความหมายโดยตรงคือการเลื่อนบิตไปทางซ้ายหรือทางขวาแล้ว การเลื่อนบิตยังมีความหมายทางคณิตศาสตร์อีกด้วย.

ข้อมูล (ค่า)	เลื่อนบิตไปทาง	จำนวน (บิต)	ผลลัพธ์ (ค่า)
0010 1110 (46)	ซ้าย	1	0101 1100 (92)
0010 1110 (46)	ซ้าย	2	1011 1000 (184)
0010 1110 (46)	ซ้าย	3	0111 0000 (112)
0110 0100 (100)	ขวา	1	0011 0010 (50)
0110 0100 (100)	ขวา	2	0001 1001 (25)
0110 0100 (100)	ขวา	3	0000 1100 (12)

ตารางที่ 12.3 ตัวอย่างผลลัพธ์ของการเลื่อนบิตของข้อมูลต่าง ๆ

สังเกตว่าการเลื่อนบิตไปทางซ้ายจะมีผลลัพธ์เหมือนกับการคูณด้วยกำลังของสอง ยกตัวอย่างเช่น การเลื่อนบิตไปทางซ้าย 1 บิตจะเหมือนกับการคูณด้วยสอง. และการ แต่เราจะต้องพิจารณากรณีที่ข้อมูลอยู่ในขอบเขตด้วย เช่นกรณีของการเลื่อน 0010 1110 ไปทางซ้าย 3 บิต (คูณด้วย 8) ผลลัพธ์ที่ได้จะมีความผิดพลาด. การเลื่อนบิตไปทางขวาจะให้ผลลัพธ์ตรงกันข้ามกับการเลื่อนบิตไปทางขวา นั่นคือจะเหมือนการหารด้วยกำลังสอง (สังเกตว่าผลลัพธ์ที่ได้จะมีการปัดเศษเนื่องจากบิตที่เลื่อนจะหายไป เช่นในตัวอย่างที่เลื่อนบิตทางขวา 3 บิต.)

คำสั่งเลื่อนบิตแบบคิดเครื่องหมาย : คำสั่ง SAL และคำสั่ง SAR

ถ้าเราใช้การเลื่อนบิตแทนการคูณหรือหารด้วยกำลังของสองกับตัวเลขแบบคิดเครื่องหมาย เราจะพบว่าการเลื่อนบิตไปทางซ้ายที่แสดงถึงการคูณนั้นยังสามารถใช้กับตัวเลขแบบคิดเครื่องหมายได้ เนื่องจากหลักที่เลื่อนเข้ามาแทนนั้นยังคงเป็นเลขศูนย์เหมือนในกรณีของเลขไม่คิดเครื่องหมาย. แต่ในกรณีของการเลื่อนบิตไปทางขวาที่ใช้สำหรับการหารด้วยกำลังของสองนั้น บิตที่เลื่อนเข้ามาแทนอาจมีค่าเป็น 0 หรือ 1 ก็ได้ขึ้นกับเครื่องหมายของตัวเลขนั้น. เราจึงมีคำสั่งเลื่อนบิตที่ใช้สำหรับเลขที่มองเป็นเลขคิดเครื่องหมาย คือคำสั่ง SAL (Shift Arithmetic Left) และ คำสั่ง SAR (Shift Arithmetic Right.) คำสั่ง SAL จะทำงานเหมือนคำสั่ง SHL ทุกประการ. ตัวอย่างการใช้งานคำสั่งเป็นดังตารางที่ 12.4.

ข้อมูล (ค่า)	เลื่อนบิตไปทาง	จำนวน (บิต)	ผลลัพธ์ (ค่า)
0010 1110 (46)	ซ้าย	1	0101 1100 (92)
1110 1000 (-24)	ซ้าย	2	1101 0000 (-48)
0110 0100 (100)	ขวา	1	0011 0010 (50)
1010 1100 (-84)	ขวา	2	1110 1011 (-21)
1010 1100 (-84)	ขวา	3	1111 0101 (-11)

ตารางที่ 12.4 ตัวอย่างผลลัพธ์ของการเลื่อนบิตแบบคิดเครื่องหมาย

การประยุกต์ใช้งานคำสั่งเลื่อนบิต

เราสามารถนำคำสั่งเลื่อนบิตไปใช้ในการคูณและหารข้อมูลได้ โดยการใช้คำสั่งเลื่อนบิตแทนการใช้คำสั่ง MUL ทำให้การคูณทำงานได้เร็วขึ้น และในบางกรณีเราจะเขียนโปรแกรมได้ง่ายขึ้นด้วย.

ตัวอย่าง

```

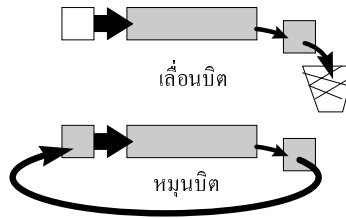
mov    bl,al
shl    al,1
add    bl,al          ;bl = al*3

mov    cl,2
shl    ax,cl
mov    bx,ax
shl    ax,1
add    bx,ax          ;bx=(ax*4)+(ax*8) = ax*12

```

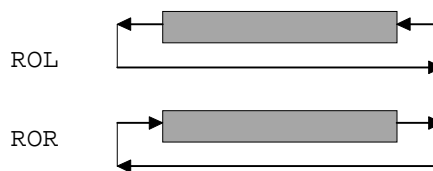
คำสั่งหมุนบิต

คำสั่งหมุนบิตมีความแตกต่างกับคำสั่งเลื่อนบิตในจุดที่ว่า บิตที่เลื่อนไปแล้วไม่ได้ถูกทิ้งหายไป แต่จะถูกนำมาใส่แทนบิตที่เลื่อนไป. โดยลักษณะการทำงานคร่าว ๆ จะแสดงดังรูปที่ 12.3.

รูปที่ 12.3 แสดงลักษณะของการเลื่อนบิต และการหมุนบิต

เช่นเดียวกับคำสั่งเลื่อนบิต คำสั่งหมุนบิตมีลักษณะการหมุนสองแบบคือ หมุนไปทางซ้าย (คำสั่ง **ROL** : Rotate Left) และ หมุนไปทางขวา (คำสั่ง **ROR** : Rotate Right.) รูปแบบของคำสั่งทั้งสองจะมีลักษณะเหมือนคำสั่งเลื่อนบิต. การทำงานของคำสั่งทั้งสองแสดงได้ดังรูปที่ 12.4.

รูปที่ 12.4 ลักษณะการทำงานของคำสั่งหมุนบิต

เรานิยมใช้คำสั่งหมุนบิตแทนคำสั่งเลื่อนบิตในกรณีที่เราต้องการให้ค่าของข้อมูลกลับเหมือนเดิมหลังประมวลผลครบรอบ.

ตัวอย่างการใช้งานคำสั่งหมุนบิต

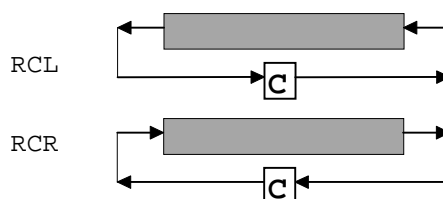
```
mov    al,4Ah
mov    cl,4
ror    al,cl        ;al = 0A4h

mov    bx,92EAh    ;bx=1001 0010 1110 1010
rol    bx,1        ;bx=0010 0101 1101 0101=35D5h

mov    cx,8
mov    dx,0
loophere:
xor    dx,ax
rol    ax,1
loop  loophere
```

คำสั่งหมุนบิตที่ผ่านแฟล็กทด

คำสั่งหมุนบิตอีกกลุ่มหนึ่งจะเป็นการหมุนโดยนำบิตไปผ่านแฟล็กทด. ลักษณะการทำงานจะเป็นดังรูปที่ 12.5. สังเกตว่าบิตที่เข้ามาแทนบิตที่หมุนไปจะนำมาจากแฟล็กทด และบิตที่ถูกหมุนออกไปจะเข้าไปแทนค่าในแฟล็กทด. โดยคำสั่งหมุนบิตผ่านแฟล็กทดคือคำสั่ง **RCL** (Rotate Carry Left) และคำสั่ง **RCR** (Rotate Carry Right.)

รูปที่ 12.5 ลักษณะการทำงานของคำสั่งหมุนบิตที่ผ่านแฟล็กทด

สังเกตว่าบิตที่ล้นออกมาจะถูกนำไปพักที่แฟล็กทาด ก่อนที่จะนำมาแทนที่ในข้อมูล. เรานิยมใช้คำสั่งหมุนบิตผ่านแฟล็กทาดในการเลื่อนบิตข้อมูลที่เก็บต่อเนื่องอยู่ในหลายรีจิสเตอร์. ในการใช้งานคำสั่งนี้เราจะต้องกำหนดค่าให้กับแฟล็กทาดเสียก่อน โดยใช้คำสั่ง STC และคำสั่ง CLC.

ตัวอย่างการใช้งานคำสั่งหมุนบิตที่ผ่านแฟล็กทาด

ตัวอย่างต่อไปนี้เป็นการเล่นบิตของข้อมูลขนาด 32 บิตที่อยู่ในรีจิสเตอร์ DX,AX ไปทางซ้าย 1 บิต.

```
clc
rcl  ax,1
rcl  dx,1
```

ตัวอย่างถัดไปเป็นการคูณข้อมูลขนาด 48 บิตที่เก็บในรีจิสเตอร์ BX,DX และ AX ต่อเนื่องกัน ด้วย 4.

```
clc
rcl  ax,1
rcl  dx,1
rcl  bx,1
clc
rcl  ax,1
rcl  dx,1
rcl  bx,1
```

ตัวอย่างสุดท้ายเป็นการหารข้อมูลใน DX,AX ด้วย 2.

```
clc
rcr  dx,1
rcr  ax,1
```

ตัวอย่างการใช้งานคำสั่งเกี่ยวกับการประมวลผลระดับบิต

โปรแกรมตัวอย่างต่อไปนี้เป็นโปรแกรมที่แสดงค่ารหัสแอสกีของปุ่มที่รับจากผู้ใช้เป็นเลขฐานสอง. โปรแกรมย่อยที่แสดงข้อมูลเป็นรหัสเลขฐานสองใช้การเล่นบิตในการประมวลผล.

```
.model    small
.dosseg

.code

; Display Binary (input : al)
dispbin  proc  near
    push  ax
    push  cx
    push  dx
    mov   cx,8
printloop:
    test  al,80h           ;test for 1
    jz    printzero
    mov   dl,'1'
    jmp   printit
printzero:
    mov   dl,'0'
printit: mov   ah,2
    int   21h

    shl   al,1
    loop  printloop
    pop   dx
    pop   cx
    pop   ax
    ret
dispbin  endp
```

```
start:
    mov    ah,1
    int    21h

    call   dispbin

    mov    ax,4C00h
    int    21h
end       start
```

เอกสารอ้างอิง

Thone M., *Computer Organization and Assembly Language Programming for IBM PCs and Compatiles 2nd Edition*, Benjamin/Cumming Publishing Company, 1990.

สุรศักดิ์ สวงนพงษ์, *เอกสารประกอบการสอนวิชา 204221 องค์ประกอบคอมพิวเตอร์และภาษาแอสเซมบลี*, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 1994.